

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

ปี 2558 การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economic Community ; AEC) ความร่วมมือดังกล่าวจะก่อให้เกิดนักลงทุนต่างชาติเดินทางเข้ามาลงทุน และท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น ประกอบกับการสร้างเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงระหว่าง 3 ประเทศ ได้แก่ จีน ลาว และไทย ทำให้การเดินทางจากกรุงเทพมหานครถึงคุนหมิง สาธารณรัฐประชาชนจีนใช้เวลาสั้นลง (ประมาณ 20 ชั่วโมง) ภาคเหนือเป็นภาคที่นักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยว เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ แพร่ และน่าน เป็นจังหวัดทางภาคเหนือที่มีการท่องเที่ยวจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ทางภาคเหนือ เนื่องจากขาดการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสม

จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นจังหวัดหนึ่งตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบน ของประเทศไทย และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มายาวนาน โดยมีการค้นพบหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ คือ ก่อนยุคสุวรรณภูมิคำ เชียงแสน และ ล้านนา โดยสภาพภูมิศาสตร์จังหวัดอุตรดิตถ์เป็นจังหวัดที่มีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่สูงสลับซับซ้อน ซึ่งจะอยู่ทางตอนเหนือและทางตะวันออกของจังหวัด จึงทำให้จังหวัดอุตรดิตถ์มีอากาศค่อนข้างร้อนอบอ้าวในฤดูร้อน มีอากาศฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดูฝน และมีช่วงฤดูแล้งค่อนข้างอยู่อย่างชัดเจนตั้งแต่ประมาณกลางเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤษภาคม เดือนที่ร้อนที่สุดคือเดือนเมษายน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยใช้พื้นที่ในการทำเกษตรประมาณร้อยละ 26.70 ของพื้นที่ทั้งหมด นอกจากนี้ ยังประกอบอาชีพทางด้านปศุสัตว์ รวมทั้งมีการทำพืชไร่ปลูกผลไม้ทานาชนิด โดยผลไม้ที่ขึ้นชื่อของจังหวัดอุตรดิตถ์ คือ ลางสาด สับปะรดและทุเรียน และสถานที่สำคัญภายในจังหวัดนั้น มีทั้งแหล่งโบราณสถาน เช่น วัดพระแท่นศิลาอาสน์ วัดพระฝางสว่าง วัดพระยืนพุทธบาทยุคล วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง ซากเมืองโบราณสมัยอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรล้านนา แหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว อุทยานแห่งชาติคลองตรอน อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่านวนอุทยานต้นสักใหญ่ แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ได้แก่ เขื่อนสิริกิติ์ วัด พระพุทธรูปสำคัญของจังหวัด จังหวัดอุตรดิตถ์ยังมีประเพณีและวัฒนธรรม เช่น การละเล่น ซะล้อ ซอ ซึง จ้อย ค่าว ตามแบบวัฒนธรรมล้านนา และยังมีการละเล่นดนตรีไทยเดิมแบบภาคกลางที่ยังคงมีผู้สืบทอดมาจนปัจจุบัน ทั้งภูมิปัญญาในการทำเครื่องดนตรีและการละเล่น เช่น ดนตรีม้งคละ (มีการละเล่นกันอยู่ในอำเภอพิชัย) และวงปี่พาทย์วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและนาฏศิลป์พื้นบ้าน เป็นสัญชาติญาณหนึ่งในการแสดงออก ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะอันเป็นเครื่องบ่งชี้ทางวัฒนธรรมของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมนั้น ๆ การเผยแพร่วัฒนธรรมดังกล่าวสู่สังคมอื่นๆ ย่อมขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม ได้แก่ คติความเชื่อ เศรษฐกิจ การ

คมนาคม การเมืองการปกครอง และสภาพแวดล้อมต่างๆ ดังนั้นจะเห็นว่าลักษณะการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ประเพณี พิธีกรรมของจังหวัดอุดรดิตถ์ จะมีความแตกต่างและคล้ายคลึงกันในบางส่วนกับจังหวัดอื่นๆ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ตลอดจนการวิเคราะห์เอกลักษณ์ร่วมที่มีต่อบริบททางสังคม

จังหวัดแพร่ มีพื้นที่ 6,538.598 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 4,185,510 ไร่ มีแม่น้ำยมไหลผ่าน ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาล้อมรอบทั้งสี่ทิศ มีที่ราบในหุบเขาอยู่ตอนกลางจังหวัด จังหวัดแพร่เป็นจังหวัดหนึ่งใน 17 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนฝั่งแม่น้ำยม อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามทางหลวงหมายเลข 11 และ 101 ประมาณ 555 กิโลเมตร จังหวัดแพร่ได้ชื่อว่าเป็นประตูเมืองสู่ล้านนา เดิมเป็นนครรัฐอิสระที่ตั้งอยู่ก่อนการสถาปนาอาณาจักรล้านนา จากหลักฐานต่างๆ ทำให้ทราบว่าจังหวัดแพร่มีชื่อเรียกกันหลายชื่อแล้วแต่ยุคสมัย เช่น “เมืองพล” เป็นชื่อที่เก่าแก่ดั้งเดิมที่สุด จากการพบหลักฐาน ในตำนานทางเหนือ ฉบับใบลาน พ.ศ. 1824 “เมือง โกศัย” เป็นชื่อที่ปรากฏในพงศาวดารเชียงแสน “เมืองพล” เป็นชื่อที่ปรากฏหลักฐานอยู่ในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช และ “เมืองแพร่” เป็นชื่อที่คนไทยในอาณาจักรสุโขทัยและอยุธยาใช้เรียกเมืองพล แต่ได้กลายเสียงเป็นเมืองแพร่จนถึงปัจจุบัน ในพื้นที่หลายอำเภอของจังหวัดแพร่ได้ค้นพบหลักฐานว่ามีร่องรอยการอยู่อาศัยของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ เช่น ขวานหินกะเทาะ ขวานหินขัด ในเขตอำเภอลอง อำเภอวังชิ้น เป็นต้น และที่อำเภอสองยังมีประวัติเกี่ยวกับเมืองเวียงสรองที่เป็นเมืองโบราณ ในวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ จังหวัดแพร่ประกอบด้วย 8 อำเภอ คืออำเภอเมือง อำเภอสูงเม่น อำเภอหนองม่วงไข่ อำเภอเด่นชัย อำเภอร้องกวาง อำเภอลอง อำเภอสอง อำเภอวังชิ้นจังหวัดแพร่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมาย ทั้งในด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ วัดพระธาตุซ่อแะ วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร วัดหลวง วัดพระนอน วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี วัดพระธาตุจอมแจ้ง บ้านวงศ์บุรี บ้านเสาร้อยต้น พระธาตุพระลอ พระธาตุบุแจ แก่งหลวง ภูเขาหินปะการัง น้ำตกตาดหมอก อุทยานแพะเมืองผี อุทยานแห่งชาติดอยผาหลวง อุทยานแห่งชาติเวียงโกศัย เป็นต้น

จังหวัดน่าน มีพื้นที่ 11,472,076 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 7 ล้านไร่ จังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่ไม่ค่อยมีใครให้ความสนใจมากนัก น้อยคนจะรู้จักและเคยไปเที่ยวจังหวัดนี้ แต่ในความเรียบง่ายสงบกลับกลายมาเป็นจุดเด่นที่ทำให้เมืองน่านมีเสน่ห์ที่ใครหากได้ไปเที่ยวสักครั้งจะมีความสุข เมืองน่านเป็นเมืองสงบมีวัดหลายวัดในเขตตัวเมือง วัดจะอยู่ติดๆ กัน เหมาะสำหรับท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างมาก โดยเฉพาะวัดภูมินทร์มีจิตรกรรมฝาผนังที่ดังไปทั่วโลก รูปดังกล่าวคือรูปที่ผู้ชายกำลังกระชิบให้ผู้หญิงฟัง ว่ากันว่าเป็นเสียงกระชิบที่ดังไปทั่วโลก ความที่เป็นเมืองชายแดนแห่งล้านนาตะวันออกอันอุดมไปด้วยวัฒนธรรมที่หลอมรวมจากเทือกเขาสูงถึงพื้นราบทำให้เสน่ห์ของเมืองน่านยังยืนมาจนถึงทุกวันนี้ ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศที่เป็นท้องทะเลแห่งขุนเขาอีกทั้งสายลมหนาวและสายหมอกที่พัดผ่านทุ่งข้าวสีเขียวน่าฝัน หรือเหลืองทองพร้อมจะเก็บเกี่ยว ยังทำให้ผู้มาเยือนเก็บความประทับใจกลับไปด้วยป้อมปราการธรรมชาติที่บดบังเมืองน่านจากคนต่างถิ่นคือเทือกเขาผีปันน้ำและหลวงพระบาง พื้นที่ป่าของเมืองน่านมีประมาณ 5 ล้านไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ทั้งจังหวัดประมาณ 7 ล้านไร่ ถือว่ามีความ

อุดมสมบูรณ์มาก ชาวบ้านเชื่อว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติจึงไม่สามารถฝืนกฎของธรรมชาติได้ พวกเขาจะไม่ตัดไม้ หรือถางป่าทำไร่ในพื้นที่ลุ่มน้ำพวกเขาดูแลรักษาภูเขาและป่าไม้ด้วยความเคารพ ชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น ขมุ ลัวะและเมี่ยน เชื่อว่ามีดวงวิญญาณที่รักษาป่า

ในปัจจุบันโปรแกรมการท่องเที่ยวจะเสนอแหล่งท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือเป็นบางจังหวัดเท่านั้น อาทิ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เป็นต้น และโปรแกรมการท่องเที่ยวมักเป็นแบบเชิงผสมมากกว่าเชิงเดียว หลังจากคัดเลือกและจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่แล้ว โปรแกรมการท่องเที่ยวยังคงกระจุกอยู่ในภาคเหนือตอนบนเช่นเดิม แม้จะมีการกระจายแหล่งท่องเที่ยวไปยังจังหวัดแพร่ น่าน และพะเยา และบางจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง (อรพิน และคณะ, 2550)

ตามนโยบายของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในการจัดทำยุทธศาสตร์ให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมประกอบด้วยยุทธศาสตร์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก ประกอบด้วยการสร้างเส้นทางเชื่อมโยงของการท่องเที่ยวทางเรือตามเส้นทางลำน้ำโขง เนื่องจากจังหวัดน่านมีความพร้อมของการเชื่อมโยงสู่หลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยผ่านด่านสากลห้วยโก๋น-น้ำเงิน แล้วเดินทางโดยรถยนต์ผ่านเมืองเงิน เมืองหงสา ระยะเวลา 65 กิโลเมตร จากนั้นสามารถล่องเรือตามแม่น้ำโขงใช้เวลาประมาณ 3-4 ชั่วโมง ตลอดเส้นทางจะพบความแตกต่างทางชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน โดยการยกระดับคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่และการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มจังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ น่าน ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกมองข้าม ขาดยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยการสำรวจ และคัดสรรเอกลักษณ์ และจุดเด่นของจังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ น่าน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ (Brand image) ของการท่องเที่ยวให้เป็นจุดขายนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเกษตร การท่องเที่ยวผจญภัย นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาศักยภาพ บุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริการด้านการท่องเที่ยว โครงการวิจัยนี้ได้บูรณาการผู้มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ และน่าน

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานราชการ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ และน่าน ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดของตน ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกษตร ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ และหากแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ จะสามารถสร้างประโยชน์และรายได้ให้แก่ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวได้

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่มีการศึกษาผลิตภัณฑ์และองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวมีศักยภาพมากนักน้อยเพียงใด ข้อมูลจากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับองค์กรภาครัฐ

และเอกชน องค์กรท้องถิ่น ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการกำหนดทิศทางการนโยบายและแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพสูง อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อเครือข่ายชุมชนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างงานสร้างอาชีพ และรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขของประชาชนจนสามารถตรึงคนในท้องถิ่นไว้ในพื้นที่ไม่ต้องอพยพแรงงาน ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการว่างงานปัญหาสังคม อีกทั้งสามารถสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดอุตรดิตถ์ แพร่ และน่าน ให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความเป็นมา ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมที่ปรากฏในจังหวัดอุตรดิตถ์ แพร่ และน่าน
2. ศึกษาอุปทานและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยา เกษตร ศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรท่องเที่ยว
3. ศึกษาอุปสงค์ของการท่องเที่ยว
4. กำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการด้านการตลาดท่องเที่ยวจังหวัดอุตรดิตถ์ แพร่ และน่าน

ขอบเขตของการวิจัย

1. พื้นที่การศึกษาทุกอำเภอในจังหวัดอุตรดิตถ์ แพร่ และน่าน
2. เนื้อหาและขอบเขตศึกษาอุปทานการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและ กิจกรรมท่องเที่ยว แบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
3. การดำเนินงานวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ
 - การวิจัยด้านการทบทวนเอกสารเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบ และแนวทางการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
 - การวิจัยภาคสนาม โดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth interview) ตลอดจนอภิปรายกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Group discussion)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความเป็นมา ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรม ที่ปรากฏในจังหวัดอุตรดิตถ์ แพร่ และน่าน
2. โปรแกรมเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดอุตรดิตถ์ แพร่ และน่าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การท่องเที่ยวเชิงศิลปและวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีรูปแบบเฉพาะที่ต้องอาศัย วัฒนธรรมเป็นสื่อจุดใจในการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น วัด โบราณสถาน

ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา และแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของสังคมนั้นๆ

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ทุกแห่งในจังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ และน่าน ซึ่งได้แก่ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า อุทยานประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี ไปจนถึงชุมชนต่างๆ ที่เปิดให้มีการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สถานทีราชการ ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่มีงานวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตร ในจังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ และน่าน เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และผลิตผลในกิจกรรมทางการเกษตรในลักษณะต่างๆ ได้ความรู้ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ บนพื้นฐานความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

4. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ ในจังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ และน่าน เพื่อชื่นชมและผลิตผลในสถานที่ท่องเที่ยว ได้ความรู้ ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่า

5. นักท่องเที่ยว หมายถึง ประชาชนที่เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ และน่าน ตามแหล่งโบราณสถาน ศิลปะ แหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ และมีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม โดยมีการควบคุมผลกระทบและสร้างบรรยากาศของการศึกษาเรียนรู้ ธรรมชาติแวดล้อม พร้อมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต

6. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ในจังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ และน่าน ได้แก่ ผู้จัดนำเที่ยว/ทัวร์ ร้านจำหน่ายสินค้า ร้านอาหาร โรงแรม ที่พัก ขนส่ง เป็นต้น

7. พฤติกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดอุดรดิตถ์ แพร่ และน่าน ซึ่งเป็นการกระทำทุกอย่างของนักท่องเที่ยวไม่ว่าการกระทำนั้นนักท่องเที่ยวจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม